איטשע מייער.

אזוי האָט געזאָגט איטשע

(שטיקלעך רעיונות).

ווילסטו געפעלען, הא? ווילסטו נושא חן זיין? ווילסטו עהרען און געעהרט זיין? דאן מיין פריינד, בוץ אין דרייען זיך איין; מאך פון דיין רוקען א רייף אויס; טראג יענעם דעם נוט מארגען מיט א שקלאפישען שמייכעל אונטער׳ן נאז אונטער; לויף ארום מיט דיינע אויגען און זוך אימיצען פאר וועמען דיינע קניהעס אנידערצולעגען; קארב אויס און צוקנייטש דיין פנים מיט יענער פאלשער, שמייכלערשער און הניפה־שער „האו דו יו דו׳ מינע!

און ווילסטו זיך וועהרען? און קומסטו זיך א וועג דורכצובערעכען; און ווילסטו זיכער שפאנען איבער דער ערד און מיט שטאלצע בליקען אויף דער וועלט קוקען; און ווילסטו אלץ און אלעס מיט זיין ריכטיגען קאליבר און פארב זעהן; און ווילסטו הויך האלטען דיין קאפ; לעבען און פון לעבען געניסען? — דאן דארף דיין עלענבוגען פון אייזען זיין און דיין פויסט פון שטאהל; דאן דארף אין דיר אלעס גאנץ זיין, דאן טארסטו איין ברעקעל פון דיין נשמה, איין קנייטש פון דיין גייסט ניט מותר זיין; מיט נוטען מוטה איין טריט פון דיין אפאזיציאן ניט אבגעבען, מיט פויסט און שווערד מוזטו דיינס אויסקעמפפען; מיט פויסט און שווערד מוזטו דיין גייסט בעפרייען פון דער שטיינ וואהין דיינע ערציהער און לעהרער האבען איהם פערשלאסען און פערקאוועט; מוז דיין ווילען אונבענדענעצט און בעפאנצערט

נעדער ציוניסטישער פעדעריישאן׳. די איבערגינע פון קאמיטעט, צווישען זיי אויך מר. ווידמאן האבען דערפון ניט געוואלט הערען און עס איז נידערגעשטימט געווארען. די ציוניסטען האבען אלזא געפונען פאר נויטיג ארויסצוטרעטען פון דעם קאמיטעט. אויך זיי האבען א מאס מיטינג פעררופען און געזאמעלט 330 דאלאר וועלכע זיינען גלייך אבגעשיקט געווארען צו דער קענגעדער פעדעריישאן. די קבלה פון וועלכער נעפינט זיך ביי מר. נעלער (פון נעלער בראס.), דער דאמאלסדיגער טרעזשורער. וועדענד פון די 1300 ביים ערשטען קאמיטעט איז פאראן א קבלה פון יעקב שיף אויף בלויז טויזענד דאלאר. די איבעריגע 300 דאלאר זיינען פערבליבען אלס דאס איינענטהום פון שערי צדק שוהל. (לויט א סטייטמענט פון מר. מ. ווידמאן איז דאס געלד פערגוצט געווארען אויף א פאר־קען פון שערי צדק בית עלמין).

דיזער שרעקליכסטער ווינטער פון 1904 האט זיך פערענדיגט מיט א קא־מוניסטישען סדר אין דעם עדוואַרדס האל וואו עס זיינען געווען געגרייט טישען פאר צוויי הונדערט פערזאן, און אום ניט צו מאכען די עלענדע זיך אזוי עלענד פיהלען אין דער היסטאר־שער נאכט פון פסח, זיינען פיעלע פראמינענטע בעלי בתים געקומען אב־ריכטען דעם סדר ביי די אימיגראנטען. דער ראש המסדרין און אויך דער איני־ציאטאר איז געווען רעוו. רובין. דעם נעדאנק האט אויפגענומען צו ערשט די שוהל שערי צדק, נאכהער די דר. נאכ־טאר׳ס סאסייעטי, אבער שפעטער איז עס אריבער אין איין אלגעמיינעם פער־לאנג, אויסצודריקען הילף און סימפא־טיע צו די היימלאזע.

א נאנצע וואך איז געגעבען געווא־רען די אימיגראנטען עסען אומזיסט, אויף אן עכט ברידערליכען אופן.

ענדליך קומט דער פריהלינג און מיט איהם פיעלע נייע האפנונגען פאר די אימיגראנטען. עס פאנגט זיך איבעראל אן ארבעט און אלע געפינען בעשעפטי־גונג ביי פערשיעדענע ארבייטען. ביס־לעכווייז פערגעסען די אימיגראנטען זייערע צרות און עס פאנגט זיך אן אן אמיגראציע פון פרויען און קינדער, דאס קומען די פאמיליעס צו זייערע ראשי המשפחה.

(פארטזעצונג פאלגט).

האבען אפילו די אלטע, רייך געווארע־נע, אילען ניט געוואלט הערען פון לעבטציהער׳ס פלאן, ער האט אבער אונערמיידליך געארבייט. געהאלטען אין איין פעררופען מיטינגען ביז איהם איז דאך געלונגען צוגוויפצוזאמלען א גענוגענדע סומע איבערצופיקסען דעם בייסמענט פון בית יעקב און אריינ־נעהמען א געוויסע צאהל בעטלעך. אויף אזא אופן איז געגעבען געווארען אומזיסטע נאכטלענער צו איבער זעכ־ציג מאן, עס איז אויך דארט איינגע־ארדענט געווארען א בילינג קוך, וואו דער אימיגראנט האט בעקומען א מאל־צייט פאר פינף סענט. א נאנץ ווינטער האט פונקציאָנירט דיזער הכנסת אורחים, איינינע האבען פערלאזט זייער פלאץ, געפינענדיג בעשעפטיגונג, האב־בען עס באלד אנדערע פערנומען. די אימיגראנטען האבען דיזען ווינטער געארבייט זעהר שווער פאר די קלענ־סטע פרייזען. זיי האבען געהאקט און געזעגט האלץ, גערייניגט שנעע, א דזשאב ביי גראבען סוערס איז שוין געווען פון די גרעסטע גליקען, אויף וועלכע מען האט מקנא געווען. פאר אזא דזשאב האט מען אפט געצאהלט צו פינף דאלאר „לאפקע געלד״ איידער מען האט איהם בעקומען. נאנץ אפט האט זיך געמאכט אז דער פארמאן האט גענומען די פינף דאלאר און גע־נעבען א וואך ארבייט און דערנאך אב־געזאגט דעם אידען און גענומען אן אנ־דערען מיט אנדערע פינף דאלאר. ביז עס איז געקומען צו אן אפענעם טרייעל אין גערכט און עס איז געסטאפט געווארען.

אין אקטאבער דעם זעלבען ווינטער זיינען אויך פארגעקומען די שרעקליכע פאנראמען און רציחות אויף אידען אין אדעס, נאכהער אין בראַליסטאק און דערנאך איבער׳ן גאנצען תחום המושב פון רוסלאנד. דער געשרייי נאך הילף פאר די טויזענדער היימלאזער פאמי־ליעס און אלמנות און יתומים האט גיך דערגרייכט צו יעדען אידען אויף דער זייט ים. יעדער האט געפיהלט אז ער איז פערפליכטעט צו געבען און צו טהאן עטוואס פאר די פעראומנליך־ליכטע ברידער. עס האט זיך אויך דא ארגאניזירט א צייטווייליגער פעראיין צו זאמלען שטיצע פאר די ליידענדע. א גרויסער מאסען פערזאמלונג איז פערופען געווערען אין עדוואַרדס האל וואו עס האבען גערעדט אויסער די אי־דישע רעדנער וועלכע זיינען בעשטא־נען פון בעוואוסטע כלל טהוער אויך דער דאמאלסדיגער עדיטאר פון „טע־לעגראם״, סענפארד איוועגנס (שפעטער־דיגער מעיאר), א שטראם פון נדבות האט באלד אנגעפאנגען צו פליסען. דער ערשטער אבענד האט אריינגע־בראכט 850 דאלאר. די קאמיטע האט נאכדעם געזאמעלט נאך 450 דאלאר.

דא איז כדאי צו פערצייכנען א וויכ־טיגען פאקט: עס איז ענטשטאנען א פראגע וואוהין צו שיקען דאס געלט. ווי בעוואוסטע איז דזשייקאב שיף גע־ווען דער דזשענעראל טרעזשורער פון דעם רעליף פאנד איבער גאנץ אמע־ריקא און ער האט פערעפענטליכט א סטייטמענט אז ער וועט שיקען א מענ־שען קיין רוסלאנד וועלכער זועט דאר־פען אויפפאסען אז די געלדער זאלען צוטהיילט ווערען אהן אונטערשיעד פון גלויבען צו דיעזע וועלכע האבען געליטען פון די פאגראמען. דאס האט געהייסען אזוי גוט ווי טהיילען געלד אויך די הולינאנעס. דאנעבען אבער האט די קענגעדער ציוניסטישע פעדע־ריישאן געהאט דעם זעלבען צוועק מיט דעם אונטערשיעד וואס די געלדער זיינען אבגעשיקט געווארען גלייך צום אקציאנס קאמיטעט וועלכער האט שוין געהאט פערטרעטער אין גאנץ רוסלאנד פון די דארטיגע ציוניסטישע פיהרער, גוט בעקאנטע מיט די אומ־שטענדען אויף׳ן פלאץ און זיי האבען פערטהיילט די געלדער צו די רואיניר־טע אידען. די ציוניסטען וועלכע זיינען געווען פערטראטען אין קאמיטעט הא־בען אלזא פערלאנגט אז די געלדער זאלען אבגעשיקט ווערען צו דער „קע־

ג. א. מאטשעט.

ז שי ר.

אויס דעם רוסישען פון מ. ק.

1.

דאס איז געווען אין א טאג מיט פיעל יאהרען צוריק. די זונן איז לאנג פער־נאגען הינטער די הויכע וועגט פון אונזער נימנאזיע און די ווייכע טונ־קעלקייט פון דעם אנקומענדען אבענד איז געווארען גע״יכטער. עס איז אנגעקומען די גליקליכע שעה, ווען נאכ׳ן צוגרייטען די אוראקען האבען מיר זיך צוגוויפגעקליבען אויפ׳ן שול־הויף, ארומגעשפרונגען, ארומגעדרעהט זיך הין און הער, געשפיעלט זיך און אבגעפערטיגט אונזערע קינדערשע. עסקים.

אויך אין דעם אבענד האבען הונ־דערטער שילער ביסלעכווייז אנגע־פילט דעם הויף, זשומענדיג ווי די ביה־נען אדער „ווי די וועלף״, און דעריבער טאקע פלעגט פאטאפ, דער וועכטער פון דער שולע, שטענדיג בורטשען: „נו, נו, קינדער, אמת׳ע שדים!״ דא און דארט אויפ׳ן נאנצען הויף פלעגען מיר אזמוואנדערען מחנות ווייז, מען האט געזויזען הידושים און בריה׳שאפטען, איינינע האבען זיך שוין געהאלטען ביי די טשובעס, אנדערע האבען זיך עפעס זעהר הייס געאמפעדט. מיט איין ווארט אלע זיינען געווען שטארק אויפגע־לעבט און אין הויף איז געווען א ליארם א געפילדער ווי אויפ׳ן מארק.

מיט אמאל איז שטיל געווארען. אלע האבען זיך אנגעהויבען צוגוויפזאמלען אין איין רעדיל, שאקלען מיט די הענט, שטופען זיך, צוהערען זיך און עפעס שטיל שעפטשען איינער דעם צווייטען. ווי עס ווייזט אויס איז געשעהן עפעס א נייעס, עפעס א שרעקליכע ידיעה איז דורכגעפלויגען דורך יעדענס אויער און האט פלוצים אלעמען פעראיינינט. און די נייעס איז טאקע אין אמת׳ן גע־ווען ניט אבי וועלכע: אויף אונזער גאנצען קלאס האט זיך אנגערוקט א שרעקליכע שווארצע כמארע. מיר הא־בען זיך דערוואוסט אז אונזער לעהרער אנטאן אנטאנאוויטש האט צוגעקלערט אויף מארגענדיגען טאג פערגעבען אונז א שווערע אונטענליכע „זאדאטשע״.

מען האט דא געדארפט געפינען עפעס א הילף, רעטען זיך, נור ווי אזוי? אלע זאלען מיט איין מאל קראנק ווע־

לעבען איז א חושך׳דיגעס, און ווייל ער ווייס ניט פון דאס שעהנסטע אין דעם מענשען, אנטלויפט ער סיי פון די גוטע און סיי פון די שלעכטע — אלע האבען ביי איהם איין קאליר — שווארץ!..

אויף דאס געזיכט פונ׳ם מענשען איז זיין געשיכטע אויסגעשריבען און מיט וואס פאר א ברילען מען לעזט דאס געשריבענע, אזא געשיכטע איז עס. דאס ערנסטע איז וואס צו לעזען דאס, געהמען זיך אונטער אויך אזעלכע עמי הארצים וואס קענען ניט נור כתיבת הפרצוף, נור אפילו דער אלף בית פון בלעטיל קומט זיי אן שווערליך..

* * *

אז דאס לעבען איז א קאמפף. אין דעם זיינען אלע מודה, אבער צו א קאמפף אנפיהרען דארף מען ניט נור פראסטע סאלדאטען וואס קענען קרי־כען מיט די שטיוועל אין בויך, ניט נור געזונדע לייט וואס קענען פעכטען מיט קולאק און שווערד — מען דארף אויך נעגעראלען, וואס זיצענדיג ביי זיך אין צימער, ווייט פון שלאכטפעלד, טהוען זיי אויף מעהר, פאר דעם קאמפף ווי ווי נאנצע פאלקען סאלדאטען.

דאס לעבען איז ניט קיין שווערע משא, ניט קיין ביטערע פיל און אויך ניט קיין שעהנער, זיסער חלום, ניכער איז עס טאקע א קאמפף צו וואס עס פאדערט זיך נעגעראלען און געהארכ־זאמע סאלדאטען... וויל אבער א סאל־דאט זיין איינעגעס שכל אויסנוצען, ווערט ער אדער אין פלען געפאנגען אדער ער ווערט הינטיש ניעדערגע־שאסען.

זיין און אימער זאל בליצינ און שארף זיין דיין געוועהר וואס וועט הייסען דיין וועג פאראויס און דיך איבער קרבנות פיהרען אהין וואוהין דיין נשמה, דיין גרויסער גייסט און דיין אונטעכטיגער ווילען רופט און ווייזט דיר אן.

און ווילסטו אפשר א לעהרער זיין? און ווילסטו די מענשען פון זייער אל־טען פערשימעלטען לעבען און פון — אויסגעוואהנהייט —— זיס איבער־דריסינען וועג אראבגעהמען און אויף אנדערע וועגען זיי שטעלען; און ווילסטו זיי נייע לעהרעס, נייע תורות געבען? — דאן מוזטו צו דאס אביגע נאך שטארקע לונגען האבען. עס איז ניט גענוג גייסט צו בעיצען. אויף צו אויפבויען הויכע זיילען פאר א צוקונפ־טיגער, העכערער, ערהאבענער מענש־הייט, מוז מען ניט נור א שטארקען גייסט בעזיצען, נור אויך א שטארקעס הארץ, אן אונגעהייערען געדולד און— געזונדע לונגען.

ווילסטו אבער ניט די צוקונפ־טיגע מענשהייט ערציהען, נור די יעצטיגע —— איבעראנדערשען; ווילסטו אבער דאס יעצטיגע פסולת פון דער ערד אבווישען, אדער נור דאס אין גאלד פערוואנדלען; ווילסטו די וועלט אין א יענער וועלט אומקעהרען, דאן — אט פאלג מיך און — לאז זיך וואס אמשגעלסטען בענדאבען!... דען, מיין פריינד, דיין לעבען וועט במילא קיין לעבען ניט זיין, וועסט עס אויפ־אפפערען אויף דעם מזבח פון „גאר גישט״ און וועסט פערגעסען דיין דריטע עראיינניס. לאבריער איז ניט געווען דער איינציגער וואס האט בעדוערט דעם מענשען וואס פערגעסט אן זיין דריטע עראיינניס — אן דאס לעבען.

* * *

דריי עראיינניסע ניבט פאר דעם מענשען: דאס ענטשטעהן, דאס לעבען און דאס שטארבען. דאס ערשטע איז איהם אונבעוואוסט; דאס לעצטע איז פול מיט אננסט, טרויער און לייד און דאס צווייטע? אן דאס צווייטע — אן דעם לעבען — פערגעסט מען זיך אזוי און אזוי פערדאמט פערגאבלעסינט מען עס, דאס אין די לעצטע מינוטען ווערט דער טויט טויזענד מאל שווע־רער, דריקענדער און פינליכער.

* * *

און ניט צו פערגעסען איז נאך וועג־ניג, מען דארף עס אויך קענען אויסנוצען.

לערן ניט פון די ביכער ווי צו לעבען. דען עס איז צו גלויבען, דאס ווען נאט וואלט זיי געפאלגט און בעשאפען כאטש איין מאל אין א דור אזא מענ־שען ווי זיי ווילען, וואלט מען איהם בעדארפט באלד אין א משוגעים הויז אבפיהלען.

קוק מיט דיינע אויגען! פיהל און ערפיל עס מיט דיין הארץ און לעב דיר דיין לעבען. ווען הארטמאן איז געווען א חכם און האט געזאגט אז דאס לעבען איז ערטרעגליך בלויז פאר לייכטזיניגע, איז עס דער בעסטער סימן אז ער האט געקוקט דורך די ברילען וואס פאר איהם האט צוגעפאסט נאך א פריהערינער פילאזאף.

* * *

ווי לעכערליך דער פעסימיזם שיינט, ווען מען פרעגט די שאלה: צו וואס די ראיות?

„גליקליכע פעסימיסטען — האט אין ערגעץ געשריבען אשענבאך — וואס פאר א חיות און גליק זיי פיהלען ווען זיי קענען אימיצען איבערצייגען דאס עס גיבט ניט קיין גליק׳...

לעבען איז א קונסט. פשוט לעבען, איז א פשוט׳ע קונסט, אדער אן איינ־פאכע קונץ: שעהן לעבען, פיהרען א הויך־פאעטיש לעבען איז א שעהנע פאעטישע קונסט. ווער עס פערמאגט א שעהנע נשמה, פיהרט א שעהן, ער־האבען לעבען; ביי וועמען דער גייסט איז רייך איז אויך דאס לעבען רייך, כאטש ער האט קיינמאל קיין פולען בייטעל ניט. ווער עס האט א קליינלי־כען, מיזעראבעלען און זינדיגען גייסט, א מיאוס׳ע און ראב־שווארצע נשמה, דעמס ברילען זיינען שווארצע, דעמס

רען, אלע זאלען זיך אבבעטען פונ׳ם אוראק, יעדער זאל זיך קלאגען אויפ׳ן „בויך״ אדער אויף קאפ וועהטאג, דאס איז דאך אונמענליך. אונזערע לעה־רערס האבען שוין לאנג אויפגעהערט צו גלויבען אונזערע תירוצים. עס איז איבערגעבליבען איין מיטעל: שטילער־הייד ווי עס איז נאכקוקען און איבער־שרייבען די „זאדאטשע״ כדי מיר זאלען זיך בעציטענס צוגרייטען צו איהר. נוט, ווי אזוי אבער טהוט מען עס?

נור אט האבען אלע פלוצים אויפגע־לעבט מיט איין האפנונג, אלע מיילער האבען עפעס שטילערהייד איבערגע־חזר׳ט איין ווארט. און אין דער שטי־לער לופט פון דעם רוהיגען אבענד האט זיך דערהערט אן אונגעדולדיגער קוויטשען פ״ן פיעל קולות:

ה-אי-ם! סרו-ל! הער-שקא! א-הער! א-הער!

אן אנדערען וואלט זיך אויסגעוויזען אז מען רופט דא צונויף א נאנצע קהי־לה, אדער אמווענינסטען א חלק פון איהר, אין אמת׳ן אבער האט מען גע־רופען נור איין דוד נורוויים, דעם בעס־טען שילער און דעם גרעסטען חשוב ביי אנטאן אנטאנאוויטשען צו וועלכען נורוויים פלעגט געהן אלע טאג העל־פון זיינע קינדער מאכען די אוראקען.

דוד נורוויים האט זיך באלד בעוויזען, נור אלעמען האט זיך אויסגעוויזען אז עפעס ריהרט ער זיך ניט ווי געהעריג. דאס קוויטשעריי האט זיך איבערגע־חזר׳ט נאך אונגעדולדיגער: „זשיד! נו, זשיד, ריהר זיך שוין, שליאמקא מיט די אויסגעראטשעטע אויגען!״

אזוי פיעל געמען דארף ניט וואונדע־רען דעם לעזער. די שולע האט זיך איהרע דינים און נאך די דינים האט קיין קאמעראד, קיין „איינענער״, ניט געקענט בלייבען ביי זיין נאמען, נור יעדער פלעגט בעשענקט ווערען פון די חברים מיט א בעזונדער צונאמען. אט אויף אזא אופן האט דער גוטהערציגער דוד נורוויים וועלכער האט יעדען שטארק ליעב געהאט און איז געווען אינגאנצען איבערגעגעבן צו די „איינע־נע״, געטראגען אויף זיך אלע אידישע געמען. צום ערשטען האט מען איהם געוואלט געבען א נאמען „פעסעלע״, אנדערע האבען פארגעלעגט מען זאל איהם אנרופען „קלאין״, נאך אנדערע— „מצה״, עס איז געווען אפילו דעות פאר דעם נאמען „איש קריאות״, נור ווייל די שילער האבען זיך ניט געקענט צונויפ־ריידען און אויסגלייכען זיך אין דעם ענין, האט מען איהם בעשענקט מיט אלע געמען.

— הער נור, זשיד!

דער אנקומענדער האט אנגעשטעלט די אויערען, אויסגעצוינען דעם אלדזי, זיין פנים האט געלויכטען מיט א גוט־הערציגען שמייכעל, ווי איינער רעדט: „נו, זשיד! א איד איז דען קיין מענש ניט, וואס?״ נאך דעם שטילען שושקען זיך און נאך דער נאנצער בעווענונג האט ער באלד פערשטאנען אז דא האנדעלט זיך ווענען א וויכטיגען ענין, דערום האט ער ווי פרענענדיג געטאנצט מיט זיינע קיילעכדיגע אויגען פון איי־נעם צום צווייטען.

— הער נור, דו!

— נו? — האט ער שטילערהייד גע־ענטפערט.

— העלף אקארשט איצט אוים דעם קלאם!

אויסהעלפען דעם קלאם? וועלכער קאמעראד וואלט זיך דען אבגעזאגט פון אזא עהרע, פון אזא בקשה, פון אזא גרויסע בריה׳שאפט! געוועהנליך קיינער ניט און קיינמאל ניט, בפרט נאך ער דוד נורוויים וועלכער פלעגט שטענדיג צוליעב אונז פערגעסען אן זיך. אויך איצט האט מען געקענט דערקענען נאך זיין מינע, נאך זיין שמייכעל, נאך זיינע אויערען וועלכע זיינען געווארען רויטליכער ווי געוועהנליך, אז ער איז בערייט אויף אלעס. זיין פנים האט נור ארויסגערעדט איין פערלאנג, מען זאל איהם ערקלעהרען וואס דא קומט פאר.

— ג-נ-בע צו די זא-דא-טש-ע!..

(פארטזעצונג פאלגט).